

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

СЪВЕТ НА ЕВРОПА

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ

КУДЕШКИНА СРЕЩУ РУСИЯ
(KUDESHKINA c. RUSSIA)

(Жалба № 29492/05)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

26 ФЕВРУАРИ 2009 г.

*Това решение придобива окончателен характер при условията на член 44, параграф 2 от Конвенцията.
Подлежи на редакционни изменения.*

Европейският съд по правата на човека (Първо отделение) в състав:

Христос Розакис, председател

Нина Важич,

Анатоли Ковлер,

Елизабет Стайнер,

Дийн Спайлмен,

Джорджио Малинверни,

Джордж Николау, съдии

и Сорен Нилсен, секретар,

След като проведе закрито заседание на 5.02.2009 г., постанови следното решение, прието на същата дата.

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по повод жалба № 29492/05 г. срещу Руската федерация, депозирана в Съда в съответствие с чл. 34 на Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (Конвенцията) от руската гражданка г-жа Олга Борисовна Кудешкина (жалбоподател) на 12 юли 2005 г.
2. Жалбоподателката е представлявана от г-жа Н. Москаленко, г-жа А. Паничева и г-жа Воскобитова — адвокати, практикуващи в Страсбург и в Москва. Руското правителство (правителството) е представлявано от г-н П. Лаптев и г-жа В. Милинчук — бивши представители на Руската федерация в Европейския съд по правата на човека.
3. Жалбоподателката твърди, че уволнението от длъжността съдия, последвало критичните изказвания в медиите, представлява нарушаване на свободата на слово, гарантирана от чл. 10 на Конвенцията.
4. С решение от 27 февруари 2008 г. Съдът обявява жалбата за допустима.
5. Правителството, а не жалбоподателката, е представило становище по същество (Правило 59, § 1).

ОТНОСНО ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО СЛУЧАЯ

6. Жалбоподателката е родена през 1951 г. и живее в Москва. Към момента на уволнението ѝ в продължение на 18 години е работила като съдия.
7. От 6 ноември 2000 г. жалбоподателката е заемала длъжността съдия в Московския градски съд.

A. Участие на жалбоподателката в наказателното дело срещу г-н Зайцев

8. През 2003 г. жалбоподателката е била определена в качеството ѝ на съдия да заседава по наказателно дело за превишаване на служебни правомощия от полицейския следовател г-н Зайцев. Той е бил обвинен в провеждането на незаконни претърсвания по време на разследване на широкомащабна митническа и финансова измама, в която са били замесени група фирми и, както се твърди, високопоставени държавни служители.
9. През юни 2003 г. съдът в състав — жалбоподателката, в качеството ѝ на съдия, и двама съдебни заседатели — г-жа И. и г-жа Д., започнали разглеждането на делото. По време на съдебното заседание на 26 юни 2003 г. съдът поканил обвинителя да представи доказателствата на обвинението. Той отговорил, че съдът не е успял да осигури присъствието на свидетеля на обвинението и възразил срещу начина, по който се води съдебното производство. На следващия ден, петък — 27 юни 2003 г., той направил отвод на жалбоподателката в качеството ѝ на съдия, като се мотивирал с твърдяна пристрастност, демонстрирана при разпита на една от жертвите. Другите страни по делото, включително и въпросната жертва, възразили срещу отвода. Същия ден съдебните заседатели отхвърлили отвода, след което обвинителят поискал техния отвод. Страните по делото възразили срещу отвода и той бил отхвърлен. Същия ден обвинителят поискал отново отвод на съдебните заседатели с мотив, че са пристрастни, но и това искане било отхвърлено от жалбоподателката още същия ден.
10. В понеделник на 30 юни 2003 г. и двете съдебни заседателки подали молба да се оттеглят от съдебното заседание.

11. На 1 юли 2003 г. обвинителят заявил, че протоколите от съдебното заседание не са били съхранявани правилно и поискал достъп до преписката. Съдът отхвърлил искането, мотивирайки се с това, че протоколите са достъпни три дни след съставянето им.

12. На 3 юли 2003 г. жалбоподателката допуснала оттеглянето на двете съдебни заседателки, като постановила следното:

„При разглеждането на делото съдебните заседатели И. и Д. заявиха, че се оттеглят, мотивирайки се с това, че не са в състояние да участват в разглеждането на делото поради пристрастното [на обвинителя] и неучтиво поведение към тях и поради нездравословната обстановка по време на разглеждане на делото, за което е отговорен обвинителят и поради която са се разболели“.

13. По думите на жалбоподателката председателят на Московския градски съд г-жа Егорова повикала в кабинета си жалбоподателката по време на съдебното производство и я разпитвала за подробности по делото, като задавала определени въпроси относно хода на съдебния процес и решенията по въпросните искания.

14. Страните не са на едно становище относно обстоятелствата, свързани с оттеглянето на жалбоподателката от делото. Според жалбоподателката председателят на Московския градски съд я е отстранила от заседанията на съда на 4 юли 2003 г. — деня след оттеглянето на съдебните заседателки. Според правителството делото е останало при жалбоподателката до 23 юли 2003 г., след което е било отнето от председателя на Московския градски съд с мотива, че била закъсняла да формира нов състав на съда и че има риск от по-нататъшно забавяне на делото предвид подадената от нея на 22 юли 2003 г. молба за годишен отпуск от 11 август до 11 септември 2003 г.

15. На 23 юли 2003 г. председателят на Московския градски съд възлага делото на съдията М.

16. Впоследствие жалбоподателката заседава като съдия по няколко други наказателни дела.

Б. Изборната кампания на жалбоподателката

17. През октомври 2003 г. жалбоподателката внася кандидатурата си за общите избори в Държавната дума на Руската федерация. Изборната кампания включва програма за съдебна реформа.

18. На 29 октомври 2003 г. Висшата квалификационна колегия на съдиите (ВККС) в Москва удовлетворява молбата на жалбоподателката за прекратяване на съдийските правомощия по време на изборите, на които се явява като кандидат.

19. На 1 декември 2003 г. жалбоподателката дава интервю по радио „Ехо Москвы“, което е излъчено същия ден. Тя прави следните изказвания:

„Ехо Москвы“ (ЕМ): ...разбрахме, че действащ съдия в Московския градски съд е критикувала съществуващата съдебна система и е споменала няколко случая на упражняван натиск върху съда...

Олга Кудешкина (ОК): Да, наистина. Годишите на работа в Московския градски съд ме накараха да се усъмня в съществуването на независими съдилища в Москва. Случаите на оказване на натиск върху съда за вземане на определени решения не са рядкост, и то не само по дела от голям обществен интерес, а също така и по дела с последици, засягащи интересите на определени хора или определени групи.

...

ЕМ: А за делата, по които Вие сте се сблъскали с такъв очевиден и безмилостен натиск? Какво ще кажете за тях?

ОК: Някои от вас вероятно са чували за делото за контрабанда на мебели, които впоследствие са били продадени в големите московски търговски центрове „Три кита“ и „Гранд“. Както разкри разследването, щетата, причинена от това престъпление, възлиза на няколко милиона рубли. Сред попадналите в полезрението на разследващите, ръководени от Зайцев, има много влиятелни и известни хора. Случаят доби голяма публичност, след като прокуратурата набързо иззе досието от разследващата група към Министерството на вътрешните работи и обвини следователя Зайцев [в превишаване на служебни правомощия].

ЕМ: Значи Вие сте гледали делото на Зайцев, а не на търговците на мебели?

ОК: Да, [делото] срещу Зайцев. Първо Московският градски съд гледа делото и го оправда. Даже нещо повече, съдът изрично посочи в решението си, че самата прокуратура понякога не се съобразява със закона или директно го нарушава. Репутацията на прокуратурата публично е била поставена под съмнение.

ЕМ: Доколкото си спомням, решението беше отменено?

ОК: Да, така е. Състав на Върховния съд отмени решението и върна делото в Московския градски съд за ново разглеждане.

ЕМ: И възложиха делото на Вас?

ОК: Да. В решението си съставът на Върховния съд посочи пунктовете, на които трябва да се обърне внимание при новото разглеждане.

ЕМ: Доколкото ми е известно, Вие не сте могли да разгледате делото докрай... Какво стана?

ОК: По време на разглеждането на делото то ми бе отнето от председателя на

Московския градски съд Егорова без всякакво обяснение. ... ЕМ: Какво точно се случи, преди да Ви отнемат делото?

ОК: По време на разглеждането на делото съдът обсъждаше въпроса с доказателствата на обвинението и предприе кръстосан разпит на жертвите. Обвинителят — представител на прокуратурата, може би е сметнал, че свидетелските показания на жертвата ще са в противоречие с версията на обвинението за събитията. Затова той се опита да провали заседанието. За 20-годишната си работа като съдия за пръв път се облъсквам с такова поведение... Опитваше се да определя строги граници на въпросите, които според него съдът трябва да задава на жертвите... Когато съдът надхвърляше тези граници, той започваше да иска отвод на съда и да го залива с необосновани искания.

...

ЕМ:... Какво се очаква от съдиите да направят в такава ситуация, когато страна по дело нарушава закона? Можете ли да потърсите помощ, подкрепа или поне съвет?

ОК: Да, съдът... може да поиска от прокуратурата да смени обвинителя, мотивирайки се с непозволено поведение по време на заседанието. Но точно в този момент председателят на съда ме извика в кабинета си.

ЕМ: Как се стигна до намесата на председателя в заседанието?

ОК: Разбира се, че няма право. Наказателната процедура в Русия е състезателен съдебен процес; по закон съдът не може да действа нито в интерес на обвинението, нито на защитата... В този случай изрично ме накараха да осъзная, че председателят на Московския градски съд и представителят на прокуратурата имат обща кауза по това дело.

...

ЕМ:... Смятате ли, че това дело е изключение, или това е широко разпространено явление?

ОК: Не, доколкото зная, това не е единственото дело, по което съдилищата са използвани като инструменти за търговска, политическа или лична манипулация. Това е опасно нещо, тъй като никой не може да бъде сигурен, че неговото дело — било то гражданско, наказателно или административно — ще бъде решено по закон, а не така, че да се угоди на някого... Напълно осъзнавам какво изявление направих току-що. Но ако всички съдии мълчат, тази страна скоро може да се превърне в [страна на] юридическо беззаконие“.

20. На 4 декември 2003 г. два вестника — „Новая газета“ и „Известия“ — публикуват интервюта с жалбоподателката.

21. Интервюто в „Новая газета“, доколкото е относимо към въпроса, е следното:

„...През последните 20 години, през които съм работила в съдилищата, съм имала най-различни дела: граждански, наказателни и административни. Разгледала съм стотици, ако не и хиляди дела... нагледала съм се на много неща, познавам съдебната система в дълбочина и отвътре. Но това, което стана между мен и Егорова, никога не бих могла да си представя. Между другото, в Сибир съдилищата са много по-чисти, отколкото в Москва. Там не бихте могли да си представите такава груба манипулация, да не говорим за корупция в такива размери.

...

Това не е просто конфликт, а безпрецедентен натиск върху съда. Егорова ме привикваше по няколко пъти, щом на прокуратурата се струваше, че делото не се развива в правилната насока; а последния път ме извика от съвещателната стая, което е нечувано. Никога в живота ми никой не ми е крещял така. Не бих отишла, ако знаех за какво ме вика.

Именно заради този конфликт реших да сменя професията си. Има с какво да се заема във висшия орган на законодателната власт: с проблемите на правосъдието. Съмнявам се, че в който и да било провинциален съд могат да се вършат такива възмутителни безобразия като в Московския градски съд, но това е въпрос на степенуване, а проблемите са общи.

Съдията, определен в закона като възплъщение на съдебната власт и независим в това си качество, фактически често се оказва в позицията на обикновен чиновник, подчинен на председателя на съда. Механизмът на налагане на решение на съдията е не в това да се свързват директно със съдията: вместо това прокурорът или заинтересувани лица се свързват с председателя на съда, който след това се опитва да убеди съдията да вземе „правилното“ решение — първо това става меко, дава се съвет или професионално мнение, а след това все по-твърдо съдията бива убеждаван да вземе „правилното решение“, т.е. решението, което е удобно на някого. А съдията е зависим от председателя за елементарни неща, като получаване на квартира или премии, разпределение на делата между съдиите за разглеждане. При желание председателят винаги може да намери недостатъци в работата на съдията (като например превишаване на съдебния срок — нещо, което е неизбежно поради огромния обем на работата). На тази основа председателят може да поиска прекратяване на правомощията на съдията, което се решава чрез ВККС, която пък също се контролира от същите бюрократи в правосъдието... Но в действителност съдът и досега по-често заема страната на обвинението. Съдът се превръща в инструмент за търговска, политическа или лична манипулация.

...

Никой не може да бъде сигурен, че делото му — било то гражданско, наказателно или административно — ще бъде решено по закон, а не така, че да се угоди на някого. Днес това е следователят Зайцев, който разследва наказателно дело за контрабанда на мебели, а утре може да е всеки един от нас...“.

Интервюто в „Известия“, доколкото е относимо към въпроса, е следното:

„Известия: Защо решихте да се кандидатира в изборите?

ОК: Като се огледате наоколо, се зашеметявате от беззаконието. Законът се прилага много стриктно към обикновения човек, но съвсем не е така по отношение на лицата, заемащи високи постове. Те също нарушават закона. Бих искала да участвам в изработването на закони, които ще осигурят истинска независимост на съдебната власт...

Известия: В какво на практика се изразява натискът?

ОК: Обикновено по делата от голям обществен интерес има нещо като консултация, правен съвет. Понякога претекстът е много подходящ, например академичен дебат. Съдията изразява своята позиция, а заместник-председателят му отговаря. Председателят на съда рядко се обръща директно към съдията. Чрез такива събрания администрацията на съда изпитва доколко гъвкав е всеки съдия, така че щом се стигне [до разпределяне на делата], те знаят на кого може да се повери деликатно дело и кого трябва да избягват.

...

Известия: Какъв точно натиск беше упражнен върху Вас?

ОК: Обвинителят оказва натиск върху мен. Щом се зададеше въпрос на жертвата, той веднага възразяваше. През 20-годишната си практика не съм виждала подобно нещо. Зайцев бе обвинен в превишаване на служебни правомощия. Той е провеждал разследване, без да е оправомощен от прокурора. При спешни случаи законът позволява това, но следователят е длъжен да уведоми прокурора в рамките на 24 часа. Зайцев е докладвал на прокурора [навреме] и съдът трябваше да провери дали наистина е било необходимо спешно да се проведат онези претърсвания. За целта беше нужно да се проучат досиетата по наказателното дело срещу фирмите „Гранд“ и „Три кита“, които са се занимавали с продажба на мебели. С постоянните си възражения обвинителят не позволи на съда да засегне тази тема...“.

22. На 7 декември 2003 г. са проведени общите избори. Жалбоподателката не е била избрана.

23. На 24 декември 2003 г. ВККС в Москва възстановява жалбоподателката в съдийските функции, считано от 8 декември 2003 г.

В. Жалбата на жалбоподателката срещу председателя на Московския градски съд

24. На 2 декември 2003 г. жалбоподателката подава следната жалба във ВККС:

„Настоявам председателят на Московския градски съд Ольга Александровна Егорова да бъде наказана за дисциплинарно нарушение, състоящо се в упражняване на незаконен натиск върху мен през юни 2003 г., когато

председателствах наказателното дело срещу П. В. Зайцев. Тя настояваше да дам обяснения по съществуването на делото в момент, в който все още се провеждаше разследването, и да я информирам за решенията, които съдът възнамерява да вземе; с тази цел тя ме извика дори от съвещателната стая. [Тя] настояваше да извадя определени документи от преписката по делото, караше ме да подправам протоколите от заседанието и ми препоръча да помоля съдебните заседатели да не се върнат за заседанието. След като отказах да се подчиня на този незаконен натиск, [тя] ме отстрани от съдебното производство и го възложи на друг съдия.

По отношение на конкретните обстоятелства — те са следните.

Бях назначена да гледам делото срещу Зайцев, съдът в състав от двама съдебни заседатели — И. и Д., започна разглеждането на делото.

Още в началото на процеса съдът разпита няколко от жертвите. Обвинителят, който представляваше прокуратурата, категорично беше решил, че разпитът не е в полза на обвинението, поради което правеше всичко възможно да провали разглеждането на делото. Без каквато и да било причина той направи отвод на мен като съдия, на съдебните заседатели и на целия състав на съда. Мотивите му бяха унижаващи, обидни и оскърбителни за съда и очевидно неверни. Малко след като съдът отхвърли отвода, председателят на Московския градски съд Егорова ме извика в кабинета си.

В нарушение на чл. 10 от Конституцията и чл. 10 от Закона за статута на съдиите в Руската федерация председателят на Московския градски съд поиска да дам обяснение защо в хода на процеса аз и съдебните заседатели задаваме един или друг въпрос на жертвите и защо едно или друго искане на страните по делото се отхвърля или приема. В мое присъствие председателят на Московския градски съд проведе телефонен разговор с [първия заместник-прокурор], който бе предявил обвинението срещу Зайцев. Егорова информира [първия заместник-прокурор], че съдията е извикана да даде отчет за това какво става в хода на заседанието.

След като се върнах в кабинета си, разказах на съдебните заседатели за станалото. По това време те бяха доведени до отчаяние от непрестанните неоснователни възражения и обидни отводи срещу тях от страна на обвинителя и поради това сметнаха, че им е невъзможно да продължат участието си в заседанието. Една от заседателките, г-жа И., се нуждаеше от медицинска помощ поради здравословен проблем. По тези причини те решиха да се оттеглят от делото и честно да заявят в молбите си за оттегляне, че причината за това е оказваният натиск от представителя на прокуратурата.

На следващото заседание на съда съдебните заседатели заявиха, че се оттеглят по гореизложените мотиви. Писмените им молби ми бяха връчени, за да ги приложа към преписката по делото, и съдът се оттегли за разисквания.

Председателят на Московския градски съд Егорова отново ме извика от съвещателната стая. Този път поиска да обясня какво правим в съвещателната стая и какво решение възнамеряваме да вземем. Основната цел беше в писмените молби на съдебните заседатели да не се споменава като причина за оттеглянето им оказваният върху съда натиск. Председателят на Московския градски съд настояваше също така от протоколите да се заличи всичко, свързано с поведението на обвинителя по отношение на съдебните заседатели, което те са възприели като натиск. Всъщност Егорова ме караше да подправам досието на делото. Освен това тя ми предложи да направя така, че съдебните заседатели да не се върнат за гледане на делото, буквално — „кажи им да не идват повече в съда“. Основната цел бе очевидна — ако съдебните заседатели не се явят, заседанието ще се провали от само себе си. Изглеждаше, че по някакви причини [тя] не искаше делото да продължи да се разглежда от този съдебен състав. Незаконността на действията на председателя на Московския градски съд беше очевидна.

Не изпълних нито една от нейните инструкции. Молбите на съдебните заседатели бяха включени в досието на делото, съдът допусна оттеглянето им, като посочи причината за това в оказвания натиск от прокуратурата. Протоколът от разглеждането на делото отрази всичко, случило се на заседанието.

След като подписах [протокола], Егорова иззе делото от мен и го прехвърли на друг съдия, без да посочва причини.

Смятам, че такива действия от страна на председателя на Московския градски съд — Олга Александровна Егорова, са несъвместими със статута на съдията и подронват авторитета на съдебната власт и следователно са пагубни за правосъдието, за което тя трябва да се държи отговорна. Точно това е искането ми към Висшата квалификационна колегия на съдиите на Руската федерация“.

25. На 25 декември 2003 г. г-жа Д. — една от съдебните заседатели, оттеглила се от наказателното дело срещу г-н Зайцев на 3 юли 2003 г., изпраща писмо до ВККС в подкрепа на жалбоподателката:

„В допълнение на публикуваното интервю на съдия Кудешкина... реших да ви пиша, тъй като участвах като съдебен заседател по делото на Зайцев.

Изцяло поддържам казаното в интервюто от съдия Кудешкина.

По време на процеса [обвинителят] правеше всичко възможно, за да попречи на съда да разгледа делото. Той беше груб и агресивен към съда; като прекъсваше и отправяше искания, умишлено изопачаваше случващото се по време на заседанието и многократно повдигаше възражения срещу състава на съда. Тези искания се правеха по един унизителен и извънредно неприятен начин. Така той оказваше натиск върху съда, за да го принуди да постанови решение, удобно за него, или в противен случай да стопира разглеждането на делото.

Бях ужасена от това, но каква бе изненадата ми, когато разбрах за натиска, упражнен от председателя на съда върху съдия Кудешкина!

Ние, съдебните заседатели, бяхме там, когато по време на почивката съдия Кудешкина получи телефонно обаждане от председателя на съда с покана да отиде при нея. След известно време съдия Кудешкина се върна. Тя беше разстроена и потисната. Попитахме я и тя отговори, че председателят на съда Егорова я обвинила, че съдът няма желание да гледа делото, че съдебните заседатели задавали на жертвите неправилни въпроси, и предложила на съдия Кудешкина да направи така, че съдебните заседатели да не се появят в заседателната зала.

...На следващото утро... и двете — и г-жа И., и аз, решихме да се оттеглим от делото.

В началото на разглеждането на делото в онзи ден, преди да бъде повикан от съда, обвинителят започна с предложение, с което всъщност отново ме унижаваше и обиждаше, като повтаряше коментар за мен, направен [от жертвата] извън съдебната зала... Той не реагира на забележката на съдията.

След това... обяхих, че се оттеглям от делото с мотива за грубото и обидно поведение на обвинителя, което не може да бъде квалифицирано другояче освен като натиск върху съда. Г-жа И. също се оттегли.

Преди процеса не съм срещала никого [който има отношение към съдебното дело]: нито съдията, нито Зайцев, нито обвинителя, нито адвокатата на защитата; нямам личен интерес в делото. Затова поведението на обвинителя бе за мен необяснимо и ми подеждаше като шок.

Около 6 ч. след обяд съдия Кудешкина бе извикана от съвещателната стая, където се бе събрал съдът, за да вземе решение. Тя бе повикана от председателя на съда...

На следващия ден... съдия Кудешкина ни каза, че председателят на съда крещяла и искала от нея да не включва молбите [на съдебните заседатели] в досието на делото и да не вписва в решението на съда причината за оттеглянето ни.

Аз и г-жа И. бяхме поразени от случващото се. Първо обвинителят упражни натиск върху нас по време на разглеждането на делото, а след това се оказва, че и председателят се е присъединила.

Каква беше изненадата ми, когато [заместник-председателят на съда] дойде в стаята за разисквания и започна да убеждава мен и г-жа И. да не коментираме в съдебното решение поведението на обвинителя, а да посочим в молбите си и в съдебното решение, че се оттегляме по медицински причини. Каза, че ще покани мен и г-жа И. да участваме в други съдебни заседания.

Г-жа И. и аз отказахме да променим молбите си и след като заместник-председателят напусна, съдът постанови решение [да се допусне оттеглянето], в което отрази всичко случило се.

Била съм и преди това съдебен заседател, участвала съм в няколко съдебни заседания, но за пръв път се сблъскам с такъв натиск върху съда.

Моля ви да разгледате гореспоменатите събития и да предприемете мерки [срещу председателя на съда и нейната заместничка]“.

26. На 16 декември 2003 г. другата съдебна заседателка — г-жа И., изпраща подобно писмо до ВКС.

27. Подобни са и твърденията на г-жа С. — съдебен секретар, в писмото до председателя на Върховния съд на Руската федерация. Тя участва по делото на Зайцев и доброволно свидетелства, че жалбоподателката често е била привиквана от председателя на съда, че е била отчаяна от намесата в съдебното производство. Тя също се оплаква от неприемливото поведение на обвинителя, който според нея е принудил съдебните заседатели да се оттеглят.

28. След жалбата на жалбоподателката от 2 декември 2003 г. ВККС назначава г-жа С. — съдия в Московския градски търговски съд, да провери твърденията срещу г-жа Егорова.

29. Правителството представи копие от доклада, изготвен от г-жа С. и представен във ВККС. Докладът съдържа следните заключения:

- по време на разглеждането на наказателното дело срещу Зайцев жалбоподателката лично се е консултирала с г-жа Егорова, като е искала съвет за хода на заседанието предвид поведението на обвинителя;
- последвалите комуникации между жалбоподателката и г-жа Егорова и по друг повод със заместник-председателя са ставали насаме и тяхното съдържание не може да бъде установено;
- няма достатъчно доказателства, че г-жа Егорова е упражнявала натиск върху жалбоподателката, тъй като и г-жа Егорова, и заместник-председателят отричат твърденията;
- г-жа Егорова прехвърля наказателното дело срещу Зайцев на друг съдия с мотива, че г-жа Кудешкина „не е била в състояние да води разследването на делото, процедурните действия били противоречиви, [тя действала] в разрез с принципите на състезателния съдебен процес и равенството на средствата за защита, изразила правно становище по все още висящо наказателно дело и се опитала да получи съвет по делото от председателя на съда, както и предвид наличието на конфиденциални доклади от свързани с председателя на Московския градски съд институции по отношение на съдия Кудешкина във връзка с разследването на делото на Зайцев и други наказателни дела“.

30. На 11 май 2004 г. ВККС докладва на председателя на Върховния съд получените данни по жалбата срещу г-жа Егорова. ВККС решава, без да даде становище, че няма основания г-жа Егорова да бъде обвинена в дисциплинарно нарушение.

31. На 17 май 2004 г. ВККС решава да не образува дисциплинарно производство срещу г-жа Егорова. В съда не остава копие от това решение. Същия ден жалбоподателката е уведомена с писмо, че жалбата срещу председателя на съда е разгледана и не се предвижда предприемането на каквито и да било действия по нея.

Г. Освобождане от длъжност на жалбоподателката

32. Междувременно на неопределена дата преди възстановяването на жалбоподателката в съдийските функции председателят на Московския съдебен съвет направил опит да прекрати правомощията на съдия. Той се обърнал към ВККС в Москва, като твърдял, че по време на предизборната си кампания жалбоподателката се е държала по начин, несъвместим с авторитета и положението на съдия. Той твърдял, че в интервюто си тя преднамерено е атакувала съдебната система и отделни съдии и е направила неверни изявления, които могли да заблудят обществеността и да подкопаят авторитета на съдебната власт. Жалбоподателката направила възражения.

33. Разглеждането пред ВККС в Москва било планирано за 24 март 2004 г., но впоследствие по молба на жалбоподателката, която не могла да участва по здравословни причини, било отложено за 31 март 2004 г. Поради неявяване на жалбоподателката последвало отлагане за 14 април 2004 г., после — за 28 април 2004 г., 12 май 2004 г. и най-накрая — за 19 май 2004 г.

34. На 19 май 2004 г. ВККС в Москва разглежда молбата на Московския съдебен съвет. Жалбоподателката отсъства от заседанието, вероятно без уважителна причина. ВККС в Москва постановява, че жалбоподателката е извършила дисциплинарно нарушение, и в съответствие със Закона за статута на съдиите в Руската федерация трябва да се прекратят правомощията на съдия. Доколкото е относимо към въпроса, решението е следното:

„За да спечели слава и популярност сред гласоподавателите по време на предизборната си кампания, съдия Кудешкина преднамерено е разпространявала лъжливи и обидни становища за съдиите и съдебната система на Руската федерация, унижавайки авторитета на правосъдието и уронвайки престижа на съдийската професия в разрез със Закона за статута на съдиите в Руската федерация и Кодекса на честта на съдията в Руската федерация.

Така през ноември 2003 г., при среща [с членовете на] избирателния район, съдия Кудешкина е заявила, че прокуратурата е упражнила безпрецедентен натиск върху съдиите по време на разглеждане на редица наказателни дела в Московския градски съд.

В излъчено на живо нейно интервю по радиостанция „Эхо Москвы“ на 1 декември 2003 г. съдия Кудешкина е заявила: „Годините на работа в Московския градски съд ме карат да поставя под съмнение съществуването на независим съд в Москва“; „Съдията, определян в закона като въплъщение на съдебната власт и независим в това си качество, фактически често се оказва в позицията на обикновен чиновник, подчинен на председателя на съда“; „Съдилищата се използват като инструменти за търговска, политическа или лична манипулация“; „Ако всички съдии мълчат, тази страна скоро може да се превърне в [страна на] юридическо беззаконие“.

В интервюто във в. „Известия“ от 4 декември 2003 г. съдия Кудешкина е заявила: „Като се огледате наоколо, се зашеметявате от беззаконието. Законът се прилага много стриктно към обикновения човек, но съвсем не е така по отношение на лицата, заемачи високи постове. Те също нарушават закона, макар че не се привличат към отговорност“; „Администрацията на съда изпитва доколко гъвкав е всеки съдия, така че щом се стигне [до разпределяне на делата], те знаят на кого може да се повери деликатно дело и кого трябва да избягват“.

В друго интервю със съдия Кудешкина, публикувано в „Новая газета“ на 4 декември 2003 г., тя заявява също така: „Между другото, в Сибир съдилищата са много почисти, отколкото в Москва. Там не бихте могли да си представите такава груба манипулация, а да не говорим за корупция в такива размери“; „Съмнявам се, че в който и да е от провинциалните съдилища могат да се вършат такива възмутителни безобразия като в Московския градски съд, но това е въпрос на степенуване, а проблемите са общи“; „Съдията, определян в закона като въплъщение на съдебната власт и независим в това си качество, фактически често се оказва в позицията на обикновен чиновник, подчинен на председателя на съда. Механизмът на налагане на решение на съдията е не в това да се свързват директно със съдията: вместо това прокурорът или заинтересувани лица се свързват с председателя на съда, който след това се опитва да убеди съдията да вземе „правилното“ решение — първо това става меко, като се дава съвет или професионално мнение, а след това съдията все по-твърдо бива убеждаван да вземе „правилното решение“, т.е. решението, което е удобно на някого“; „Но в действителност съдът и досега по-често заема страната на обвинението. Съдът се превръща в инструмент за търговска, политическа или лична манипулация. Никой не може да бъде сигурен, че делото му — било то гражданско, наказателно или административно — ще бъде решено по закон, а не така, че да се угоди на някого“.

По този начин съдия Кудешкина съзнателно и преднамерено разпространява в гражданското общество измислици за твърдения произвол, господстващ в съдебната сфера; че при работата по определени дела съдиите се намират под постоянен и неприкрит натиск, упражняван върху тях чрез председателите на съдилищата; че председателите на съдилищата предварително проверяват степента, в която един или друг съдия могат да бъдат контролирани, за да определят на кого могат да поверят съзнателното постановяване на несправедлива присъда; че никой не може да бъде сигурен, че делото му ще се разглежда от безпристрастен съд; че съдиите фактически предават интересите на правосъдието, като в повечето случаи заемат позицията на обвинението; че съдията в тази страна не е независим и честен, а [е] обикновен подчинен държавен чиновник; че в тази страна има пълно беззаконие и юридически хаос.

Гореспоменатите изявления на съдия Кудешкина очевидно се основават на фантазии, на преднамерено изопачени и неверни факти.

Разпространяването на такава информация от съдия представлява голяма обществена опасност, защото това означава преднамерено охулване на правосъдието и подронване на престижа на съдийската професия, а също така подхранва неверни представи за корумпирана, зависима и пристрастна съдебна власт в страната, което води до загуба на общественото доверие в честното и безпристрастно разследване на делата, разглеждани от съдилищата.

В резултат на това невярната информация, предоставена на гражданското общество от съдия Кудешкина — член на съдебната власт в Русия, подронва доверието на обществото, че съдебната власт в Русия е независима и безпристрастна; следователно много граждани са въведени в заблуждение да мислят, че всички съдии в страната са безпринципни, пристрастни и подкупни, че изпълнявайки служебните си функции, те следват само свои меркантилни или други користни цели и интереси.

...

В подкрепа на необоснованите си и безпочвени опити да опетни съдебната система в нашата страна съдия Кудешкина се позовава [в своите интервюта] на наказателното дело срещу П. В. Зайцев, по което преди това е била съдия.

В жалбата си до ВКС на Руската федерация тя се позовава на същото дело.

...

Според записката на председателя на ВККС (№ ВКК-7242/03 от 17 май 2004 г.) ВККС на Руската федерация извършва проверка на твърденията в жалбата на съдия Кудешкина; въз основа на това председателят на Върховния съд на Руската федерация стига до заключение, че няма основания да се уважат исканията на съдия Кудешкина.

Така твърденията за намеса в изпълняваните от съдия Кудешкина съдебни функции не се потвърждават от извършената проверка.

Квалификационната колегия в Москва отбелязва, че съдия Кудешкина не е направила тези изявления по времето, когато е разглеждала делото срещу Зайцев, а едва половин година по-късно — по време и веднага след изборната кампания. Затова колегията счита, че разпространяването от съдия Кудешкина на изопачена и невярна информация се основава само на нейни субективни догадки и лични инсинуации.

Освен това, правейки изявленията си в медиите, съдия Кудешкина е разкрила специфична фактологическа информация относно наказателната процедура по делото срещу Зайцев, преди решението по делото да е влязло в законна сила.

...

[Законът „За статута на съдиите в Руската федерация“ и Кодексът на честта на съдията в Руската федерация] я задължават да се въздържа от всякакви публични изявления, дискредитиращи съдийската власт и правосъдната [система] като цяло.

...

Накратко, ВККС в Москва счита, че действията на съдия Кудешкина са подронили честта и достойнството на съдията, дискредитирали са авторитета на правосъдието [и] в значителна степен са увредили престижа на съдийската професия, което представлява дисциплинарно нарушение.

При избора на дисциплинарно наказание, което да бъде наложено на съдия Кудешкина, Квалификационната колегия взема под внимание, че правейки изявленията си, [тя] позори съдиите и съдебната система на Русия; разпространила е невярна информация за свои колеги; заменила е достойнството, отговорността и почтеността на съдия срещу политическа кариера; демонстрирала е пристрастност при разглеждане на дело; предпочела е собствените си политически и други интереси пред ценностите на правосъдието; злоупотребила е с положението си на съдия, като е пропагандирала юридически nihilism и като е причинила непоправими щети на основите на съдийската власт...“.

35. В решението е посочено, че то може да бъде обжалвано в съда в 10-дневен срок от деня на връчването му.

36. Жалбоподателката се обръща към Московския градски съд и оспорва решението на ВККС в Москва.

37. На 13 септември 2004 г. жалбоподателката внася искане до председателя на Върховния съд делото да бъде прехвърлено от Московския градски съд в друг съд с мотива, че той няма да бъде безпристрастен.

38. На 7 октомври 2004 г. Московският градски съд в едноличен състав започва разглеждането на делото. Отначало жалбоподателката прави отвод на съдията с мотива, че той е бил член на Московския съдебен съвет и това пряко го свързва с другата страна по делото. Тя заявява, че независимо от състава Московският градски съд не би могъл да бъде независим и безпристрастен, защото оспорваните твърдения са по особен начин свързани с този съд и неговия председател. Искането е било разгледано още същия ден и е било отхвърлено на основание, че е невъзможно делото да бъде възложено на друг съдия в същия съд и че само висшестоящ съд има правомощието да прехвърли делото в друг съд. Жалбоподателката депозирала молба за отлагане на делото, за да се изчака решението на Върховния съд за прехвърляне на делото ; това искане също е било оставено без уважение.

39. На 8 октомври 2004 г. Московският градски съд потвърждава решението на ВККС в Москва. Съдът намира, че изявленията на жалбоподателката в медиите са неверни, необосновани и уронващи репутацията на съдийската власт и авторитета на всички съдилища. Установява също така, че жалбоподателката публично е изразила становище по неприключило наказателно дело. Съдът стига до извода, че поради политическите си амбиции жалбоподателката е злоупотребила с правото си на свобода на словото, че публично е отрекла върховенството на закона и че такова поведение е несъвместимо със заеманата съдийска длъжност. Съдът отхвърля довода на жалбоподателката, че решението е взето в нейно отсъствие, след като установява, че след многобройни отлагания на делото тя не е представила пред съда документ, удостоверяващ причината за отсъствието . Отхвърля също така и възражението , че по време на предизборната кампания функциите на съдия са били временно преустановени, и счита, че по време на това временно преустановяване на функциите тя продължава

да е обвързана с правилата за поведение, приложими към съдиите. По отношение на Кодекса на честта на съдията в Руската федерация съдът решава, че към дадения момент той е бил в сила, бил е правнообвързващ и приложим за случая.

40. Жалбоподателката обжалва решението във Върховния съд.

41. На 25 октомври 2004 г. жалбоподателката получава писмо от съдия Р. от Върховния съд, с което е уведомена, че прехвърлянето на делото от Московския градски съд е отказано на основание, че това би било в разрез с нормите на правораздаването.

42. На 19 януари 2005 г. Върховният съд на Руската федерация като последна инстанция потвърждава решението от 8 октомври 2004 г., като повтаря установените от ВКС в Москва и от Московския градски съд данни. По въпроса за твърдяната липса на безпристрастност от страна на Московския градски съд, разгледал делото като първа инстанция, съдът счита, че жалбоподателката не е отправяла никакви относими към въпроса възражения пред Московския градски съд и поради това не може да обжалва решението на това основание.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТЪРШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

А. Нормативна уредба на съдийската етика и дисциплинарните нарушения

43. Закон №. 3132-1 от 26 юни 1992 г. — „За статута на съдиите в Руската федерация“, който гласи:

Параграф 3. Изисквания, приложими към съдията

„1. Съдията е длъжен стриктно да спазва Конституцията на Руската федерация и другите закони.

2. При изпълнение на длъжностните си правомощия, а също така и в извънслужебните си отношения съдията трябва да се въздържа от всичко, което би уронило авторитета на съдебната власт или честта на съдията, или би хвърлило съмнение върху обективността, справедливостта и безпристрастността му“.

Параграф 12.1. Дисциплинарна отговорност на съдиите

„На съдия, който е извършил дисциплинарно нарушение (нарушение на нормите на този закон и на Кодекса на съдийската етика, приет от Всерусийския конгрес на съдиите), с изключение на съдиите от Конституционния съд на Руската федерация, може да се наложи дисциплинарно наказание под формата на:

- предупреждение; [или]
- предсрочно прекратяване на съдийските му правомощия.

Решението за налагане на дисциплинарно наказание се взема от Квалификационната колегия на съдиите, която е компетентна да разгледа въпроса за прекратяване на правомощията на конкретен съдия и да вземе решение...“.

44. Кодексът на честта на съдията в Руската федерация, приет от Съдебния съвет на Руската федерация на 21 октомври 1993 г. и одобрен от Втория всерусийски конгрес на съдиите през юли 1993 г., предвижда:

Параграф 1.3. Общи изисквания към съдията

„Съдията е длъжен да се въздържа от всичко, което би уронило авторитета на съдебната власт. Той или тя не трябва да уронва престижа на професията, преследвайки лични цели или интереси на други лица“.

Параграф 2.5. Правила за поведението на съдиите при упражняване на служебните им задължения:

„...Съдията няма право да прави публични изказвания, да прави коментари и да публикува в пресата изявления по същността на делата, намиращи се на производство в съда, до влизане в законна сила на приетите по тях постановления. Съдията няма право публично, извън рамките на професионалната си дейност, да поставя под съмнение влезлите в законна сила постановления на съдилищата, нито действията на свои колеги“.

Параграф 3.3. Извънслужебна дейност на съдията

„Съдията може да участва в обществения живот, ако това не вреди на авторитета на съда и на надлежното изпълнение от страна на съдията на професионалните му задължения“.

Б. Прекратяване на съдийските правомощия

45. Параграф 14 от Закона „За статута на съдиите в Руската федерация“ предвиж

да следното: „1. Съдийските правомощия може да бъдат прекратени въз основа на следното: ...

(7) упражняване на дейности, несъвместими със съдийската длъжност.“

46. Гражданският процесуален кодекс на Руската федерация предвижда следното: Чл. 27. Граждански дела, подсъдни на Върховния съд на Руската федерация: „1. Върховният съд на Руската федерация разглежда като първа инстанция граж

дански дела относно: ...

(3) обжалване на постановления за прекратяване или временно преустановяване на правомощията на съдия или на съдия в оставка“.

47. Раздел 26 на Федералния закон от 14 март 2002 г. — „За органите на съдийското сдружение“, предвижда, че споровете за прекратяването на правомощията на съдия са под юрисдикцията на съдилищата — субекти на Руската федерация.

48. На 2 февруари 2006 г. Конституционният съд изразява становището си в Решение № 45-О:

„Подсъдността при обжалване на постановления на квалификационните колегии — субекти на Руската федерация, за прекратяване или временно преустановяване на правомощията на съдия или на съдия в оставка трябва да се реши в съответствие с параграф 1

(3) на чл. 27 от Гражданския процесуален кодекс на Руската федерация, който предвижда, че само Върховният съд на Руската федерация като първа инстанция може да разглежда граждански дела по жалби срещу постановленията за прекратяване или временно преустановяване на правомощията на съдия или на съдия в оставка“.

В. Състав на съда и възлагане на дела на съдии

49. Наказателно-процесуалният кодекс на Руската федерация предвижда: Чл. 242. Неизменност на състава на съда „1. Наказателното дело се разглежда от един и същи съдия или от един и същи

състав на съда.

2. Ако някой от съдиите не е в състояние да участва в съдебното разглеждане на делото, той се заменя с друг съдия и съдебното разглеждане на наказателното дело трябва да започне отначало“.

50. Закон № 3132-І от 26 юни 1992 г. — „За статута на съдиите“, предвижда: Чл. 6.2. Правомощия на председателите и заместник-председателите на съдилищата „1. Председателят на съда едновременно с упражняване на правомощията си като

съдия в съответния съд и на процесуалните си правомощия, предвидени за председателя на съда от федералните конституционни закони и от федералните закони, осъществява следните функции:

(1) организира работата на съда;

...

(3) разпределя задълженията между заместник-председателите в съответствие с процедурата, предвидена от федералния закон, както и между съдиите“.

51. Инструкцията за работа с вътрешните съдебни документи, която е в сила към дадения момент, предвижда отговорност на председателя на съда за работата на съдебните служители в съда и организацията на службите.

52. Обща практика е председателят на съда да разпределя делата, постъпили в съда, между съдиите в този съд.

ПО ОТНОШЕНИЕ НА ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 10 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

53. Жалбоподателката се оплаква, че уволнението от длъжността съдия във връзка с изказванията в медиите съставлява нарушаване на свободата на словото, гарантирана в чл. 10 на Конвенцията, който гласи:

„1. Всеки има право на свобода на изразяване на мнения. Това право включва свободата да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и идеи без намесата на държавните власти и независимо от границите. Този член не забранява на държавите да въведат разрешителен режим за дейността на радио- и телевизионните компании.

2. Ползването на тези свободи, доколкото е съпроводено със задължения и отговорности, може да бъде обусловено от процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност, териториалната цялост, за предотвратяване на безредици или на престъпления, за защитата на здравето и морала, както и на репутацията или на правата на другите, за предотвратяване на изтичането на секретна информация или за поддържане на авторитета и безпристрастността на правосъдието“.

А. Становища на страните

1. Доводи на жалбоподателката

54. Жалбоподателката се оплаква, че решението на ВККС в Москва да се отнеме правото да заема съдийска длъжност поради критичните публични изказвания е несъвместимо с принципите на чл. 10 на Конвенцията. Тя твърди, че съдиите, както и другите хора, се ползват със защитата на чл. 10 и че намесата в свободата на слово не е „предвидена от закона“, не преследва законна цел и, най-накрая, не е необходима в демократичното общество. Нейното становище по отделните точки може да се обобщи така.

(а) „Предвидено от закона“

55. Жалбоподателката твърди, че дисциплинарното наказание е наложено незаконно. Тя смята, че разпоредбите на Закона за статута на съдиите, приложени в нейния случай, са формулирани с твърде неясни понятия, за да послужат като юридическо основание на повдигнатото срещу нея обвинение. Що се отнася до Кодекса на честта на съдията в Руската федерация, тя твърди, че той не представлява законодателен акт, тъй като не е бил законно приет от Всерусийския съдебен конгрес, както изисква Законът за статута на съдиите, а само е одобрен от този орган.

56. По-нататък тя оспорва юрисдикцията на Московския градски съд върху производството по нейната жалба срещу решението на ВККС в Москва. Позовава се на разпоредбите на Гражданския процесуален кодекс, които определят подсъдността на Върховния съд като съд от първа инстанция по отношение на жалбите срещу решенията за прекратяване на съдийските правомощия. Смята също така, че не е подходящо Московският градски съд да разглежда дела, свързани с отправени критики към същия този съд и неговия председател. Искането пред Московския градски съд и пред Върховния съд делото да бъде изпратено за разглеждане на Върховния съд е било отхвърлено.

(б) „Законна цел“

57. Жалбоподателката твърди, че макар властите да заявяват, че прекратяването на правомощията е било необходимо „за поддържането на авторитета и безпристрастността на съдиите“, това не е била истинската цел на оспорваната мярка. Тя твърди, че властите са искали да покажат на всички членове на съдийското съсловие, че информацията относно нередностите в съдебната система не трябва да се разкрива пред широката общественост, за да се предпази съдийската общност от общественото внимание дори в случаите, отнасящи се до приложение на процедурните гаранции.

58. По-нататък тя твърди, че независимостта и безпристрастността на съдиите са въпроси от широк обществен интерес в Русия, където гражданите имат слабо доверие в съдилищата и съдийската общност. Тя е решила да разкрие фактите за оказвания натиск върху съда и редовите съдии, защото смята, че привличането на общественото внимание към проблема по-добре ще послужи на интересите на правосъдието и на принципите за независимост и безпристрастност на съдиите, отколкото укриването на тези позорни факти.

59. Що се отнася до „опазването на репутацията или правата на другите“, жалбоподателката оспорва, че репутацията или правата на председателя на Московския градски съд са изисквали защита под формата на дисциплинарно производство. Ако г-жа Егорова или някой друг считат репутацията си за уронена и желаят да получат удовлетворение, те биха могли да заведат гражданско дело за уронване на доброто им име или наказателно дело за клевета. Подобни дела не са били заведени и властите не би трябвало да се поставят на мястото на лицата, за които се твърди, че са били засегнати от изказванията на жалбоподателката.

(в) „Необходими в демократично общество“

60. И най-накрая, жалбоподателката твърди, че оспорваната мярка представлява несъразмерна намеса в свободата на слово и затова не би могла да се счита за „необходима в демократичното общество“.

61. Тя твърди, че не е трябвало да бъде възпрепятствана да изказва критични мнения за националната система на правосъдието само защото е съдия. Макар да е държавен служител, тя, както и всеки друг гражданин, се ползва със същите права и свободи, гарантирани от Конвенцията, включително и тези по чл. 10.

62. Жалбоподателката настоява, че изказванията, въз основа на които е била обвинена в дисциплинарно нарушение, са израз на собственото ѝ мнение, т.е. представляват оценъчни съждения, а не оповестяване на факти. И все пак тя поддържа, че всички факти, изразени чрез нейното мнение, са верни и подкрепени с доказателства.

63. Относно обстоятелството, че правителството обявява фактите за неверни, тя посочва, че не са предприети действия за установяване на тези факти. Заявленията за неправилен натиск, упражнен по време на наказателното заседание срещу Зайцев, не са били подложени на действително разследване и не са били разгледани в състезателен съдебен процес. Проверката, последвала нейното оплакване до ВККС, не е била публична и е била проведена формално. Затова получените данни не могат да се разглеждат като официално установени факти. При това положение тежестта на доказването при съдебно дело във ВККС в Москва би трябвало да е върху страната, образувала дисциплинарното дело. С други думи, Московският съдебен съвет е този, който е трябвало да докаже, че твърденията на жалбоподателката са неверни. Властите не са се освободили от тежестта на доказването в заседанието пред ВККС в Москва и в последвалите съдебни заседания.

2. Доводи на правителството

64. Като доказателство за твърденията за упражнен натиск от страна на председателя на Московския градски съд тя сочи показанията на съдебните заседатели и своеволното и незаконно прехвърляне на досието по наказателното дело на друг съдия. Тя твърди, че съдебните власти са игнорирали доказателствата, особено като са отказали да разпитат съдебния заседател и други свидетели, поискани от жалбоподателката.

65. Правителството не оспорва приложимостта на чл. 10 на Конвенцията в дадения случай. Също така приема, че решението за забрана жалбоподателката да заема съдийска длъжност съставлява намеса в свободата на слово, гарантирана в този член на Конвенцията.

66. Въпреки това правителството поддържа становището, че намесата е била оправдана по смисъла на § 2 на чл. 10 на Конвенцията поради това, че е предвидена от закона в изпълнение на легитимни цели и е била „необходима в демократичното общество“. Становището на правителството по отделните пунктове може да се обобщи така.

(а) „Предвидено от закона“

67. Правителството счита, че правомощията на жалбоподателката като съдия са прекратени в съответствие с материалното и процесуалното право. То оспорва довода на жалбоподателката, че Законът „За статута на съдиите“ е твърде неясен, за да бъде годно основание за обвинение в дисциплинарно нарушение. Поддържа също така, че Кодексът на честта на съдиите в Руската федерация е правно обвързващ документ от момента на приемането му на 21 октомври 1993 г. от Съдийския съвет на Руската федерация въз основа на одобряването му от Втория всерусийски конгрес на съдиите. Той преустановява действието си едва на 2 декември 2004 г., когато е заменен от Кодекса на съдийската етика, приет от Всерусийския конгрес на съдиите.

68. По отношение на твърдяната неподсъдност на Московския градски съд правителството не е съгласно с жалбоподателката. То счита, че към дадения момент подсъдността се определя от федералния Закон „За органите на съдийското сдружение“, който предвижда, че съдилищата — субекти на Руската федерация, имат компетентността да разглеждат такива иски. Нещата се променят едва на 2 февруари 2006 г., когато Конституционният съд дава тълкуване на противоречивите разпоредби в полза на Гражданския процесуален кодекс. Правителството посочва, че самата жалбоподателка е завела делото си в Московския градски съд, като по този начин се е съгласила с подсъдността на делото. Още повече че, настоявайки за прехвърляне на делото в друг съд, тя не се е позовала на липсата на компетентност на Московския градски съд, а само на твърдяната липса на безпристрастност.

(б) „Законна цел“

69. Правителството поддържа, че оспорваната мярка е била необходима „за поддържане на авторитета и независимостта на правосъдието“ и „за защита на репутацията и правата на другите“. Изявленията на жалбоподателката увреждат системата на правосъдието като цяло и допринасят за „юридически nihilism“ сред обществото. Нещо повече, тя е разпространявала клеветнически твърдения срещу длъжностни лица от Московския градски съд и не е доказала твърдените факти. Интересите на правосъдието и на замесените лица, заемащи съдийски длъжности, изискват намесата на държавата и налагане на санкции на жалбоподателката.

(в) „Необходими в демократично общество“

70. Правителството твърди, че прекратяването на съдийските правомощия на жалбоподателката е съразмерно на преследваната от закона цел и съответства на „належащите обществени нужди“. То се позовава на съдебната практика на Съда, която гласи, че „когато става въпрос за свободата на словото на държавните служители, „задълженията и отговорностите“, за които се говори в чл. 10, § 2, придобиват особено значение, което оправдава правото на националните власти в определени граници да преценяват дали оспорваната намеса е пропорционална на гореспоменатата цел“ (правителството цитира *Vogt v. Germany*, 26 September 1995, § 53, Series A No. 323). То твърди, че ограниченията в свободата на словото за съдиите имат дори по-голямо значение от тези за обикновените държавни чиновници. Съответно — на държавата трябва да бъдат позволени даже по-широки рамки, в които да преценява поставянето на ограничения за свободата на словото на съдиите.

71. Правителството смята, че дисциплинарното нарушение, извършено от жалбоподателката, има два отделни аспекта, като всеки от тях е толкова сериозен, че оправдава наложеното дисциплинарно наказание.

72. Първият аспект е свързан с направените от нея изявления относно съдиите и съдебната система — като твърденията за незаконно поведение на г-жа Егорова и други длъжностни лица. В жалбата си срещу тези хора до ВКС тя не представя достатъчно доказателства за тези факти. Следователно тези твърдения не могат да се възприемат като коментар или оправдана критика.

73. Правителството твърди, че дори тези изявления да можеха да се разглеждат като оценъчни съждения, те пак би трябвало да почиват на фактическа основа и във всички случаи би трябвало да останат в рамките на високите морални стандарти, на които трябва да отговарят съдиите. В дадения случай жалбоподателката е надхвърлила приемливото за един държавен служител, особено за съдия. Макар свободата на словото да е гарантирана на всички, правилата на съдийската етика налагат някои ограничения за лицата, заемащи съдийски длъжности. Тези хора са гарант за върховенството на закона и поради това е необходимо да съществуват строги ограничения за допустимото от тяхна страна поведение, за да се предпазят авторитетът и безпристрастността на съдиите. Често пъти мнения, изказани от съдия, крият много по-голяма опасност от заблуждаване на обществото, защото имат по-голяма тежест от мненията, изказвани от непрофесионалисти. Аудиторията вярва на хора с професионални познания в съдебната система и мненията им обикновено се приемат като авторитетни и балансирани.

74. Вторият аспект на дисциплинарното нарушение на жалбоподателката се изразява в изявленията относно наказателното дело срещу Зайцев, което към момента се е разглеждало в апелативната инстанция. Неприемливо е съдия да коментира висящо пред съда дело, защото това представлява посегателство върху юрисдикцията на компетентния съд, върху неговата независимост и безпристрастност.

75. В отговор на довода на жалбоподателката, че заинтересуваните лица сами би трябвало да заведат дело за уронване на доброто име, правителството предполага, че тези отделни лица нямат лична неприязън към жалбоподателката и не са искали да преследват лични цели, завеждайки такива дела.

76. Правителството твърди по-нататък, че жалбоподателката е злоупотребила със служебното си положение на съдия в преследването на лични цели, а по-точно — спечелване на гласовете на избирателите с цената на репутацията на нейни колеги и на съдебните институции. Затова тя е изложила своите твърдения няколко месеца след въпросните събития по време на избирателната си кампания.

77. И най-накрая, правителството твърди, че изборът на дисциплинарното наказание е оправдан предвид спецификата на конкретния случай. Жалбоподателката е показала невъзможност да отговори на изискванията за заемане на съдийска длъжност и поради това една мярка, която би позволила да работи като съдия, като например мъмрене, не би била достатъчна. Срещу жалбоподателката не са били предприети никакви по-нататъшни мерки — в частност не е наложена забрана за участие в бъдещи обществени дискусии по темата.

78. Предвид гореизложеното правителството счита, че намесата в свободата на словото на жалбоподателката е била „необходима за демократичното общество“.

Б. Преценка на съда

79. По отношение на същността на делото Съдът отбелязва (такава е и общата позиция на двете страни), че решението, с което се отнема правото на жалбоподателката да заема съдийска длъжност, е продиктувано от нейните изказвания в медиите. Нито това дали качествата на жалбоподателката са приемливи за държавна служба, нито професионалните качества за упражняване на съдийските функции са били елементи от доводите пред националните компетентни органи. Следователно обжалваната мярка се отнася най-вече до свободата на словото, а не до заемането на държавна длъжност в администрацията на правосъдието, каквото право не се

гарантира от Конвенцията (вж. *Harabin v. Slovakia* (dec.), No. 62584/00, 29 June 2004). Оттук следва, че по настоящото дело е приложим чл. 10 на Конвенцията.

80. Съдът счита, че дисциплинарното наказание, наложено на жалбоподателката, представлява намеса в упражняване на правото, гарантирано от чл. 10 на Конвенцията. Нещо повече, самият факт на намесата не е предмет на спор между страните. Съдът ще разследва дали намесата е била оправдана според § 2 на чл. 10 от Конвенцията.

1. „Предвидено от закона“ и „Законна цел“

81. Съдът отбелязва, че жалбоподателката оспорва, че дисциплинарното наказание е било „предвидено от закона“ и е преследвало законна цел. Относно оспорваното от нея качество на закона, приложим към нейното дело, Съдът не намира достатъчно основания да заключи, че правните актове, на които се позовават националните компетентни власти, не са били публикувани или ефектът им не е бил предвидим. По отношение на доводите за несправедливостта на дисциплинарното производство и липсата на безпристрастност на Московския градски съд Съдът счита, че те по същество се отнасят до пропорционалността на оспорваната мярка и ще бъдат надлежно разгледани. Същото се отнася и за доводите, които изтъква правителството при оспорването на законната цел. Съдът ще приеме, че оспорваната мярка съответства на горните две условия, и ще пристъпи към изследване на въпроса дали тя е била „необходима в демократичното общество“.

2. „Необходимо в демократично общество“

82. При преценката дали решението, с което се забранява на жалбоподателката да заема съдийска длъжност като отговор на публичните изявления, е било „необходимо в демократичното общество“, Съдът ще вземе предвид обстоятелствата по делото като цяло и ще ги разгледа в светлината на принципите, установени в съдебната практика (вж. източниците: *Jersild v. Denmark*, of 23 September 1994, § 31, Series A No. 298; *Hertel v. Switzerland*, 25 August 1998, § 46, Reports of Judgments and Decisions, 1998-VI; and *Steel and Moris v. the United Kingdom*, No. 68416/01, § 87, ECHR 2005-II):

„ (i) Свободата на словото е съществен елемент от фундамента на демократичното общество и едно от основните условия за развитието на обществото и самоизявата на индивида. Приложимо към параграф 2 на чл. 10, това се отнася не само за „информация“ или „идеи“, които се приемат благосклонно или се смятат за безобидни или индиферентни, но също така и за онези, които обиждат, шокират или смуцават. Такива са изискванията за плурализъм, толерантност и свободомислие, без които не може да има „демократично общество“. Както по-нататък се посочва в чл. 10, тази свобода на словото има изключения, които... трябва да се тълкуват стриктно и необходимостта от всякакви ограничения трябва да се установи по убедителен начин.

(ii) Прилагателното „необходим“ по смисъла на чл. 10, § 2 предполага съществуването на „належаща обществена нужда“. Договарящите се страни имат определена свобода на преценка при решаването въпроса доколко съществува такава нужда, но това става под европейски контрол, включващ както законодателството, така и правоприлагането, включително и решенията на независим съд. Затова Съдът е компетентен да постанови окончателно решение дали „ограничението“ е съвместимо със свободата на словото, защитена в чл. 10.

(iii) При упражняване на контролните си правомощия Съдът не трябва да изпълнява функциите на компетентните национални власти, а, имайки предвид чл. 10, да разгледа решенията, издадени от тях в съответствие с правомощието им за преценка. Това не означава, че контролът е ограничен до това да се определи дали съответната държава осъществява правомощията си разумно и добросъвестно. Това, което трябва да направи Съдът, е да разгледа намесата, за която има подадена жалба, в светлината на делото в цялост и да определи дали намесата е „пропорционална на преследваната законна цел“ и дали причините, посочени от националните власти за оправдаване на намесата, са „относими и достатъчни“. По този начин Съдът трябва да се убеди, че националните власти прилагат стандарти, които съответстват на принципите, залегнали в чл. 10, и че тези стандарти се основават на приемлива оценка на релевантните факти“.

83. В допълнение Съдът повтаря, че справедливостта на съдебното производство, осигурената процесуална гаранция (вж. *mutatis mutandis*, *Steel and Morris*, цитиран по-горе, § 95) и характерът и суровостта на наложените наказания (вж. *Ceylan v. Turkey* [GC], No. 23556/94, § 37, ECHR 1999-IV; *Tammer v. Estonia*, No. 41205/98, § 69, ECHR 2001-I; *Skaika v. Poland*, No. 43425/98, §§ 41—42, 27 May 2003; и *Lesnik v. Slovakia*, No. 35640/97, §§ 63—64, ECHR 2003-IV) са фактори, които трябва да се вземат предвид при преценката на пропорционалността на намесата в свободата на словото, гарантирана от чл. 10.

84. При преценката дали е имало „належаща обществена нужда“, която да оправдава намесата в упражняването на свободата на словото, трябва да се направи прецизно разграничение между фактите и оценъчните съждения. Съществуването на факти може да бъде доказано, докато истинността на оценъчните съждения не се поддава на доказване (вж. *De Haes and Gijssels v. Belgium*, 24 February 1997, § 42, Reports 1997-I, и *Harlanova v. Latvia* (dec.), No. 57313/00, 3 April 2003). Дори когато едно изявление представлява оценъчно съждение, пропорционалността на намесата може да зависи от това съществува ли достатъчна фактическа база за такова изявление, защото дори оценъчното съждение може да бъде прекомерно, когато липсва фактическа основа, която да го подкрепя (вж. *De Haes and Gijssels*, цитиран по-горе, § 47, и *Jerusalem v. Austria*, No. 26958/95, § 43, ECHR 2001-II).

85. Съдът повтаря, че чл. 10 е приложим и на работното място и че държавните служители, каквато е жалбоподателката, също се ползват от свободата на словото (вж. *Vogt*, цитиран по-горе, § 53; *Wille v. Liechtenstein* [GC], No. 28396/95, § 41, ECHR 1999VII; *Ahmed and Others v. the United Kingdom*, 2 September 1998, § 56, Reports 1998-VI; *Fuentes Bobo v. Spain*, No. 39293/98, § 38, 29 February 2000; and *Guja v. Moldova*[GC], No. 14277/04, § 52, 12 February 2008). В същото време Съдът не забравя, че служителите дължат на работодателя си лоялност, отговорност и опазване на тайна. Това е така особено по отношение на държавните служители, защото самият характер на държавната служба изисква от държавните служители лоялност и задължение за опазване на тайна (вж. *Vogt*, горецитиран, § 53; *Ahmed and Others*, горецитиран, § 55; и *De Diego Nafria v. Spain*, No. 46833/99, § 37, 14 March 2002). Затова разкриването от страна на държавните служители на информация, получена в хода на работата, дори по въпроси от обществен интерес, трябва да се разглежда в светлината на задължението им за лоялност и опазване на професионалната тайна (вж. *Guja*, цитирани по-горе §§ 72—78).

86. Съдът отново заявява, че въпросите относно функционирането на съдебната система са въпроси от обществен интерес и дебатите по тези въпроси се ползват със защитата на чл. 10. По много поводи Съдът е подчертавал специалната роля в обществото на съдебната власт, която е и гарант за правосъдие, и основна ценност на правовата държава и като такава трябва да се ползва с доверието на обществото, за да може да осъществява успешно функциите си. Затова може да се окаже необходимо да се защити това доверие от разрушаващите го, необосновани по същество атаки, особено предвид обстоятелството, че критикуваните съдии са обвързани със задължението за опазване на професионална тайна, което им пречи да отговорят на критиките (вж. *Prager and Oberschlick v. Austria*, 26 April 1995, § 34, Series A No. 313). Фразата „авторитет на правосъдието“ включва в частност разбирането, че съдилищата са и се възприемат от широката общественост като надлежен орган за разрешаване на правни спорове и за определяне виновността или невиновността на даден човек, обвинен в престъпление (вж. *Worm v. Austria*, 29 August 1997, § 40, 1997-V). Това, което е „заложено“ при защитата на авторитета на правосъдието, е доверието, което съдилищата в демократичното общество трябва да пораждат у обвиняемия, когато иде реч за наказателно производство, както и доверието, което широката общественост трябва да има в съдилищата (вж. *mutatis mutandis*, сред многото други източници *Fey v. Austria*, 24 February 1993, Series A No. 255-A). По тази причина Съдът счита, че е задължение на държавните служители, работещи в съдебната система, да се въздържат от упражняване на свободата си на слово във всички случаи, когато има опасност авторитетът и безпристрастността на правосъдието да се поставят под съмнение (вж. *Wille*, цитиран по-горе, § 64).

87. В контекста на предизборните дебати, от друга страна, Съдът отдава особено значение на безпрепятственото упражняване на свободата на словото от страна на кандидатите. Той е приел, че правото да се издигат кандидатури за избори, гарантирано от чл. 3 на Протокол № 1, е присъщо на концепцията за истински демократичен режим (вж. *Melnichenko v. Ukraine*, No. 17707/02, § 59, ECHR 2004-X). То съдържа в себе си основния принцип за ефективна политическа демокрация и следователно е от първостепенна важност за Конвенцията и от решаващо значение за установяването и поддържането на основите на ефективна и значима демокрация, ръководена от върховенството на закона (вж. *Malisiewicz-Gasior v. Poland*, No. 43797/98, § 67, 6 April 2006; *Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, 2 March 1987, § 47, Series A No. 113; and *Hrist v. the United Kingdom* (2) [GC], No. 74025/01, § 58, ECHR 2005-IX).

88. Връщайки се към настоящото дело, Съдът отбелязва, че ВККС в Москва е обвинил жалбоподателката в дисциплинарно нарушение с оглед на направените от нея няколко изявления по време на интервюта в медиите. В решението от 19 май 2004 г. (вж. параграф 34 по-горе) се цитират следните изявления:

- „Годините на работа в Московския градски съд ме карат да поставя под съмнение съществуването на независим съд в Москва;
- съдилищата се използват като инструменти за търговска, политическа или лична манипулация;
- ако всички съдии мълчат, тази страна скоро може да се превърне в [страна на] юридическо беззаконие;

- като се огледате наоколо, се зашеметявате от беззаконието. Законът се прилага много стриктно към обикновения човек, но съвсем не е така по отношение на лицата, заемащи високи постове. Те също нарушават закона, но не се привличат към отговорност;
- администрацията на съда изпитва доколко гъвкав е всеки съдия, така че щом се стигне [до разпределяне на делата], те знаят на кого може да се повери деликатно дело и кого трябва да избягват;
- между другото, в Сибир съдилищата са много по-чисти, отколкото в Москва. Там не бихте могли да си представите такава груба манипулация, да не говорим за корупция в такива размери;
- съмнявам се, че в който и да било провинциален съд се вършат такива възмутителни безобразия като в Московския градски съд, но това е въпрос за степенуване, а проблемите са общи;
- съдията, определен в закона като възплъщение на съдебната власт и независим в това си качество, фактически често се оказва в позицията на обикновен чиновник, подчинен на председателя на съда. Механизмът на налагане на решение на съдията е не в това да се свързват директно със съдията: вместо това прокурорът или заинтересувани лица се свързват с председателя на съда, който след това се опитва да убеди съдията да вземе „правилното“ решение — първо това става меко, като се дава съвет или професионално мнение, а след това съдията все по-твърдо бива убеждаван да вземе „правилното решение“, т.е. решението, което е удобно на някого;
- но в действителност съдът и досега по-често заема страната на обвинението. Съдът се превръща в инструмент за търговска, политическа или лична манипулация. Никой не може да бъде сигурен, че делото му — било то гражданско, наказателно или административно — ще бъде решено по закон, а не така, че да се угоди на някого“.

89. По-нататък ВКС в Москва отбелязва, че с тези изявления жалбоподателката „разпространила в гражданското общество измислици“ и че тези изявления са били „очевидно основани върху фантазии, върху факти, които тя е знаела, че са неверни и изопачени“.

90. Освен за гореспоменатите изявления ВКС в Москва порицава жалбоподателката за „разкриване на специфична фактологическа информация относно наказателния процес по делото срещу Зайцев, преди решението по делото да е влязло в законна сила“.

91. По отношение на коментарите на жалбоподателката по висящото наказателно дело следва да се отбележи, че националните инстанции поначало не се влияят от такива изявления. Съдът от своя страна не вижда нищо в трите оспорвани интервюта, което би могло да подкрепи твърденията за „разкриване“. Наистина, в подкрепа на критиката си за ролята на председателя на съда жалбоподателката описва опита си като съдия в наказателното производство срещу Зайцев, твърдейки, че съдът е бил под натиск от страна на различни длъжностни лица, в частност от страна на председателя на Московския градски съд. Това обаче се отличава от разгласяването на класифицирана информация, която става известна някому в хода на работата му (вж. Guja, цитиран по-горе). Затова разказът на жалбоподателката за опита във въпросното производство би трябвало да се разглежда като изявления за факти, които в дадения контекст са неделими от мнението, изразено в интервютата, откъси от които са цитирани по-горе. Затова Съдът ще трябва да прецени фактическите данни, съдържащи се в изявленията на жалбоподателката, преди да стигне до решение за уместността на оценъчните съждения, изразени в интервютата.

92. Съдът отбелязва, че разказът на жалбоподателката за епизода, в който тя е била привиквана и разпитвана от г-жа Егорова по време на заседанието, се оспорва от правителството. Правителството се основава на проверката на ВКС, извършена след жалбата на жалбоподателката срещу г-жа Егорова. Комисията няма достатъчно доказателства в подкрепа на това, че г-жа Егорова се е опитала да повлияе върху жалбоподателката, нито пък може да опровергае подобни опити (вж. вътрешния доклад от съдия С., параграф 29 по-горе). Макар че Съдът може да приеме, че е трудно да се установи съдържанието на разговорите между жалбоподателката и г-жа Егорова, проведени насаме, той отбелязва, че разказът на жалбоподателката е подкрепен от показанията на съдебните заседатели и съдебния секретар. Освен това Съдът не може да не отбележи пропуската на комисията във връзка с нередностите при прехвърлянето на делото на друг съдия. Съдът отбелязва, че в съответствие с чл. 242 на Наказателно-процесуалния кодекс делото трябва да бъде разгледано от същия състав на съда, освен ако някой от съдиите не може повече да участва в разглеждането му. От доклада на съдия С. става ясно, че г-жа Егорова е решила да иземе делото от жалбоподателката, защото не е одобрявала начина на воденото от жалбоподателката разглеждане на делото и поради „наличието на конфиденциални доклади от свързани институции“ по отношение на разглеждането от жалбоподателката дело срещу Зайцев. По мнение на Съда самото предположение, че по такива съображения може да се задейства

прехвърляне на дело от един съдия на друг, може да е основание в подкрепа на твърденията на жалбоподателката. Недооценявайки този момент, квалификационната колегия не успява да представи надеждна фактологическа основа на преценката си, а този пропуск не е поправен от следващите инстанции. Съответно — твърденията на жалбоподателката за натиск не са били убедително отхвърлени в проведеното национално производство.

93. Стигайки до извода за наличие на фактологическа основа за критиката на жалбоподателката, Съдът отново повтаря, че задължението за лоялност и опазване на професионална тайна от страна на държавните служители, и в частност от съдийското съсловие, изисква разпространяването дори на вярна информация да става с умереност и благоприличие (вж. Guja, горещитиран, и Wille, горещитиран, §§ 64 и 67). Затова Съдът ще продължи да изследва въпроса дали мненията, изразени от жалбоподателката въз основа на тази информация, не са били въпреки всичко прекомерни предвид положението на съдия.

94. Съдът отбелязва, че жалбоподателката е изразила публично критиката си по отношение на един изключително чувствителен въпрос, а именно — поведението на различни държавни служители, замесени в корупционна дейност в голям мащаб, в каквито дела тя е заседавала като съдия. Наистина интервютата засягат смущаващи неща и в тях тя твърди, че случаите на оказван натиск върху съдиите са често срещано явление и че този проблем трябва да бъде разгледан сериозно, ако съдебната система иска да запази своята независимост и да се ползва с доверието на обществото. Няма никакво съмнение, че по този начин тя повдига много важен въпрос от обществен интерес и в едно демократично общество този въпрос трябва да бъде отворен за публични дебати. Решението да направи общоизвестна тази информация е основано на личния опит и е било взето едва след като е била възпрепятствана да участва в процеса в качеството на длъжностно лице.

95. Доколкото мотивът на жалбоподателката да направи оспорваните изявления може да бъде релевантен, Съдът повтаря, че действие, мотивирано от лично недоволство или от лична враждебност, или за лична облага, включително парична печалба, не би оправдало особено високата степен на защита (вж. Guja, горещитиран, § 77). Политическите речи обаче се ползват с особена закрила по силата на чл. 10 (вж. съдебната практика, цитирана в параграф 87 горе). Както по-рано Съдът е посочвал, дори ако в спорен въпрос е намесена политиката, това само по себе си не е достатъчна пречка съдията да прави изказвания по този въпрос (вж. Wille, горещитиран, § 67). Съдът отбелязва, че (и това не се оспорва между страните) интервютата са публикувани в контекста на предизборната кампания на жалбоподателката. Въпреки това, дори ако жалбоподателката си е позволила известна степен на преувеличаване и обобщение, свойствени за предизборната агитация, изявленията не са напълно лишени от фактологическа основа (вж. § 92 по-горе) и следователно на тях не бива да се гледа като на неоправдани лични нападки, а като на справедлив коментар по въпрос от обществен интерес.

96. Относно начина, по който е наложено дисциплинарното наказание, жалбоподателката твърди, че съдилищата, които са споменати в критичните изявления, не би трябвало да разглеждат делото. Съдът счита, че въпросът за прекратяване на съдийските правомощия е от компетентност на съответната ВККС, чието решение подлежи на съдебен контрол от Московския градски съд и Върховния съд. По-нататък отбелязва, че преди началото на първоинстанционното производство жалбоподателката е поискала и от Московския градски съд, и от Върховния съд делото да бъде изпратено от Московския градски съд в друг първоинстанционен съд с мотива, че Московският градски съд е засегнат в предизвикалите полемика интервюта и че членовете на този съд не могат да бъдат обективни и безпристрастни по дисциплинарното производство. Московският градски съд е приел, че не е компетентен да изпрати делото на друг съд, а Върховният съд е игнорирал искането на жалбоподателката и по-късно, в качеството му на апелативна инстанция, е приел, че жалбоподателката е пропуснала да повдигне въпроса навреме.

97. Съдът счита, че опасенията на жалбоподателката относно безпристрастността на Московския градски съд са били оправдани предвид твърденията, насочени срещу председателя на съда. Въпреки това не е било обърнато внимание на нейните доводи, а това представлява сериозно процесуално нарушение. Следователно Съдът констатира, че начинът, по който е наложено дисциплинарното наказание на жалбоподателката, не е осигурил важни процедурни гаранции.

98. И най-накрая, Съдът ще прецени наказанието, наложено на жалбоподателката. Съдът отбелязва, че дисциплинарното производство е довело до загубата на съдийската длъжност, която жалбоподателката е заемала в Московския градски съд, а също и на всяка друга възможност да упражнява съдийска професия. Несъмнено това е тежко наказание и със сигурност е причинило големи страдания на жалбоподателката, изгубила достъп до професията, упражнявана от нея 18 години. Това е най-строгото от съществуващите наказания, което може да се наложи в дисциплинарното производство, а в светлината на направените по-горе от

Съда констатации то не съответства на тежестта на нарушението. Нещо повече, то несъмнено ще обезкуражи останалите съдии да правят в бъдеще критични изявления за обществените институции или политики поради страх да не загубят съдийската си длъжност.

99. Съдът припомня „смразяващия ефект“ на страха от наказание върху упражняването на свободата на словото (вж., *mutatis mutandis*, *Wille*, горецитиран, § 50; *Nikula v. Finland*, No. 31611/96, § 54, ECHR 2002-II; *Cumpana and Mazare v. Romania* [GC], No. 33348/96, § 114, ECHR 2004-XI; и *Elci and Others v. Turkey*, No. 23145/93 and 25091/94, § 714, 13 November 2003). Този ефект, който е в ущърб на обществото като цяло, е също и фактор, свързан с пропорционалността (а следователно и основателността) на наказанието, наложено на жалбоподателката, която, както по-горе поддържа Съдът, несъмнено има право да доведе до общественото внимание спорния въпрос.

100. Следователно Съдът преценява, че въпросното наказание е било несъразмерно строго за жалбоподателката и освен това е можело да окаже „смразяващ ефект“ върху съдиите, желаещи да участват в обществени дебати относно ефективността на съдебните институции.

101. Като има предвид гореизложеното, Съдът счита, че националните органи не са успели да постигнат баланс между необходимостта от защита на авторитета на правосъдието и репутацията или правата на другите, от една страна, и необходимостта от защита на свободата на слово на жалбоподателката, от друга.

102. Съответно има нарушение на чл. 10 на Конвенцията.

II. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛ. 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

103. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

„Ако съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна“.

А. Вреди

104. Жалбоподателката претендира обезщетение за неимуществени вреди в размер на 25 000 евро (EUR).

105. Правителството счита, че размерът е преувеличен и прекомерен. Правителството заявява, че самото признание на нарушение, ако е установено от Съда, ще представлява достатъчно справедливо удовлетворение.

106. С оглед на установените факти по делото Съдът счита, че жалбоподателката е претърпяла страдание. Произнасяйки се по справедливост, Съдът присъжда на жалбоподателката 10 000 евро (EUR) обезщетение за неимуществени вреди плюс данъка, който може да бъде начислен върху тази сума.

Б. Съдебни разноски

107. Жалбоподателката претендира Съдът да присъди съдебни разходи за работата на адвокатите по това дело в размер, определен от Съда.

108. Правителството възразява срещу тази претенция.

109. Съгласно практика на Съда жалбоподателката има право на възстановяване на разходите само доколкото е доказано, че те са били направени в действителност и са били необходими и разумни по размер. В настоящия случай, като се има предвид липсата на заявена сума, Съдът отхвърля претенцията за съдебни разноски.

В. Лихви за забава

110. Съдът счита за уместно лихвата за забава да бъде определена на базата на пределната лихва при отпускане на заем от Европейската централна банка, завишена с три пункта.

ПОРАДИ ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ

1. **Реши** с четири гласа срещу три, че има нарушение на чл. 10 на Конвенцията;

2. **Реши** с четири гласа срещу три:

(а) страната ответник трябва да заплати на жалбоподателката в тримесечен срок от датата, на която решението стане окончателно, в съответствие с чл. 44, § 2 от Конвенцията 10 000 евро (EUR) (десет хиляди евро) обезщетение за неимуществени вреди, конвертируеми в руски рубли при приложимия в деня на плащането обменен курс, плюс данъка, начислен върху сумата;

(b) от изтичането на горепосочения тримесечен срок до изплащането на сумата за периода на забавата ще се дължи проста лихва върху посочените суми в размер на пределната лихва при отпускане на заем от Централната европейска банка, завишена с три пункта;

3. **Отхвърля** единодушно останалата част от претенцията на жалбоподателката за справедливо удовлетворение. Изготвено на английски език и обявено в писмен вид на 26 февруари 2009 г., съгласно правило 77, § 2 и 3 от Правилата на Съда. Сорен Нилсен Христос Розакис Секретар Председател

В съответствие с чл. 45, § 2 от Конвенцията и Правило 74, § 2 от Правилата на Съда към настоящото решение са приложени следните особени мнения:

(a) особено мнение на съдия Ковлер, към което се присъединява съдия Щайнер;

(b) особено мнение на съдия Николау.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ КОВЛЕР, КЪМ КОЕТО СЕ ПРИСЪЕДИНЯВА СЪДИЯ ЩАЙНЕР

Съжалявам, че не мога да се присъединя към крехкото мнозинство в това решение.

Случаят се отнася не само до личното положение на жалбоподателката, но засяга и жизненоважни въпроси на съдийската етика като такава. За разлика от някои последователи на „чистата теория на правото“, аз не съм убеден, че правните въпроси могат да се отделят от проблемите на етиката и морала и че Конвенцията и националното право могат да се анализират само формално.

Резолюцията за съдийската етика, приета на пленарната сесия на Съда на 23 юни 2008 г., постановява в точка VI — „Свобода на словото“: „Съдиите упражняват свободата на словото по начин, съвместим с достойнството на тяхната служба. Те трябва да се въздържат от публични изявления или забележки, които уронват авторитета на Съда или пораждат основателни съмнения в тяхната безпристрастност“. Прилагайки този принцип към нас самите, ние трябва да го прилагаме и към колегите си от другите съдилища, които също са ограничени от подобни задължения, а именно — от законите за статута на съдиите и от кодексите за съдийската етика, приети от съдийските сдружения (вж. § 43—44 на решението). Следователно законите и професионалната етика са общото при преценяването на поведението на съдиите.

В решението си за недопустимост по делото Питкевич срещу Русия (*Pitkevich v. Russia*) (No. 47936/99, 8 February 2001) — относно уволнението на съдия, злоупотребила с длъжностното си положение, извършвайки религиозна дейност — след като разгледа уволнението на съдия Питкевич, Съдът постанови, че макар правосъдието да не е част от обикновените граждански услуги, все пак е част от типичните обществени услуги. Съдията носи определена отговорност за правораздаването, в която сфера държавата упражнява суверенна власт. Следователно съдията участва пряко в упражняването на правомощия, възложени му от публичното право, и изпълнява служебна дейност за опазване на интересите на държавата. По делото *Питкевич* Съдът заключава, че в съответствие с решението по делото *Пелегрин* (*Pellegrin v. France* [GC], No. 28541/95, ECHR 1999-VIII) спорът относно уволнението на съдията не е свързан с „гражданските“ права или задължения по смисъла на чл. 6 на Конвенцията и че уволнението е преследвало законни цели по смисъла на § 2 на чл. 10 на Конвенцията с оглед на защитата на правата на другите и запазването на авторитета и безпристрастността на съдебната власт.

Дори и да предположим, че настоящият случай се отличава значително от гореспоменатия, поставя се подобен проблем относно границите на свободата на словото при съдиите.

От практиката на Съда е известно, че статутът на обществен или държавен служител не лишава индивида от защитата по чл. 10. В неотдашното си решение по делото *Гужа* срещу Молдова (*Guja v. Moldova*) Голямата камара отново постанови, че „защитата по чл. 10 се разпростира и върху работното място като цяло, и в частност върху държавните служители“ (вж. *Guja v. Moldova* [GC], No. 14277/04, § 52, ECHR 2008-...; вж. също и *Vogt v. Germany*, 26 September 1995, § 53, Series A No. 323; *Wille v. Liechtenstein* [GC], No. 28396/95, § 41, ECHR 1999-VII; *Ahmed and Others v. the United Kingdom*, 2 September 1998, § 56, 1998-VI; *Fuentes Bobo v. Spain*, No. 39293/98, § 38, 29 February 2000). И все пак правото да се упражнява свободата на словото не е безгранично и в същото решение по делото Съдът предупреждава за напълно „толерантното“ тълкуване на чл. 10: „В същото време Съдът отчита, че служителите дължат на работодателя си лоялност, отговорност и опазване на професионална тайна. Това най-вече е относимо за държавните служители, тъй като характерът на държавната служба изисква тяхната обвързаност със задължението за лоялност и опазване на професионална тайна“ (вж. *Guja*, горещитиран, § 70; *Vogt*, горещитиран, § 53; *Ahmed and Others*, горещитиран, § 55; *De Diego Nafria v. Spain*, No. 46833/99, § 37, 14 March 2002). В настоящото решение Съдът възпроизвежда тези мотиви (вж. § 85), но игнорира развитието им в делото *Guja* и поради това аз съм длъжен да повтора следното заключение от § 71 от решението по делото *Гужа* (тъй като в този случай пропусъкът може да се окаже съществен):

„Поради това, че задачата на държавните служители в едно демократично общество е да помагат на правителството при изпълнение на функциите му, и тъй като обществото има право да очаква, че те ще помагат, а няма да пречат на демократично избраното правителство, задължението за лоялност и отговорност придобива особено значение (вж., *mutatis mutandis*, *Ahmed and Others*, горещитиран, § 53). Като допълнение, предвид самия характер на тези длъжности, държавните служители често имат достъп до информация, която по различни законни съображения правителството има интерес да запази в конфиденциалност или в тайна. Затова задължението на държавните служители за опазване на професионалната тайна придобива съществено значение“.

Връщайки се към настоящото дело, бих посочил че ВККС в Москва обвинява жалбоподателката в „разкриване на специфична фактологическа информация относно наказателното производство срещу Зайцев преди влизане на присъдата в законна сила“ (§ 34). Нека си припомним, че наказателното производство по действията на г-н Зайцев като следовател по изключително чувствително дело за корупция в големи размери все още е било в процес на разглеждане. Много странно е, че по отношение на това Съдът прави заключението: „Съдът от своя страна не вижда нищо в трите оспорвани интервюта, което би могло да потвърди твърденията за „разкриване“ (§ 91). Дори и да приемем, че изявленията, разкриващи детайли от дело в производство, по което жалбоподателката е била съдия, не са били такива, че да се определят като разкриване на класифицирана информация, някак си е трудно да се разглеждат като оценъчно съждение. Съдът оправдава поведението си така:

„Няма никакво съмнение [sic! — А. К.], че по този начин тя повдига много важен въпрос от обществен интерес и в едно демократично общество този въпрос трябва да бъде отворен за публични дебати. Решението да направи общоизвестна тази информация е основано на личния опит и е взето едва след като е била възпрепятствана да участва в процеса в качеството на длъжностно лице“ (параграф 94).

Необходимо е да се посочи, че „след като е била възпрепятствана да участва в процеса“, жалбоподателката заседава след това като съдия по няколко други наказателни дела (§ 16) и на този етап правомощията като съдия не са били прекратени, а само временно преустановени по нейно искане за двуседмичен период по време на изборите. Нищо не показва, че тя е била освободена от задължението си да спазва съдийската етика и от задължението си за опазване на професионалната тайна. Въпреки това жалбоподателката е злоупотребила с имунитета си като кандидат, като е разкрила специфична фактологическа информация по много чувствително дело, преди решението по това дело да е влязло в законна сила.

За Съда това, нека кажем „необичайно“ (за действията на съдия), поведение е оправдано поради факта, че по време на изявленията жалбоподателката е участвала в предизборна кампания: „политическата реч... се ползва с особена закрила по смисъла на чл. 10“ (§ 95). Значи, ако някой иска да разчисти лични сметки с някого, това е по-безопасно да стане по време на предизборна кампания, тъй като в този случай дори на разкриването на професионална и предназначена за тесен кръг лица информация „не трябва да се гледа като на неоправдани лични нападки, а като на коментар по въпрос от обществен интерес“ (§ 95).

Това заключение, което е повече от „толерантно“, е в противоречие с друго — „Съдът смята, че е задължение на държавните служители, работещи в съдебната система, да проявяват въздържане от упражняване на свободата си на слово във всички случаи, когато има опасност авторитетът и безпристрастността на правосъдието да се поставят под съмнение...“ (§ 86). Разкриването от обществени или държавни служители на информация, получена в хода на работата им, дори и по въпроси от обществен интерес, трябва да се разглежда в светлината на задължението им за лоялност и опазване на професионална тайна. Още веднъж ще посоча, че по делото Guja (по-горе цитирани § 72—78) Съдът е решил, че дори подаването на сигнал за неправомерно поведение или незаконни действия в местоработата да се ползва със защитата по чл. 10, трябва да се изясни дали въпросният държавен служител е разполагал с други възможни ефективни мерки за отстраняване на нередността, която е искал да разкрие, например да докладва пред висшестоящ или друг компетентен орган... Жалбоподателката е предпочела да направи това публично по време на предизборната си кампания (вж. § 19) и едва след това е подала оплакване във ВККС (вж. § 24): очевидно направеното е за постигане на лични цели, както се твърди от правителството.

Важно е, че всички твърдени от жалбоподателката процесуални нарушения по време на участието в наказателното дело срещу г-н Зайцев са били проверени от независим съдия от системата на търговските съдилища и са били отхвърлени като несъстоятелни, защото жалбоподателката не е успяла да докаже твърдените факти. Останалите изявления на жалбоподателката в медийните интервюта, като това, че „съдилищата са използвани като инструменти за търговска, политическа или лична манипулация“, биха били толерирани, ако бяха направени от журналисти или професионални политици, но те са несъвместими със статута на съдия в същата съдебна система, в която жалбоподателката е упражнявала професията си в продължение на 18 години. Основният морален въпрос тук е, че чрез поведението си бившият съдия Кудешкина изключва себе си от общността на съдиите, преди да бъде наложено дисциплинарното наказание. Следователно имаме мотивирана пропорционалност между мерките, предприети срещу жалбоподателката, и законната цел за защита на авторитета на правосъдието според § 2 на чл. 10 на Конвенцията (вж. Vogt, горе-цитиран, § 53). Тези мерки са „предвидени от закона“ (вж. § 45—47 на решението), преследват законна цел според последното изречение на чл. 10, § 2 („за предотвратяване на изтичането на секретна информация или за поддържане на авторитета и безпристрастността на правосъдието“) и са били „необходими в демократичното общество“, като на националните органи са предоставени определени граници на преценка при определяне

дали оспорваната намеса е била пропорционална на гореспоменатата цел (вж. измежду другите източници Vogt, цитиран по-горе, § 53).

Съдът привлича вниманието върху „смразяващия ефект“ на страха от наказание върху упражняването на свободата на словото“. Опасявам се, че „смразяващият ефект“ на това решение може да е такъв, че да създаде впечатление, че необходимостта от защита на авторитета на правосъдието е много по-маловажна от необходимостта от защита на правото на държавните служители на свобода на словото дори когато добронамереността им не е доказана. Аз съм дълбоко огорчен от заключенията на Съда. Надявам се, колегите ми ще ме извинят за тази свобода на словото.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ НИКОЛАУ

Обстоятелствата, при които делото на Зайцев е прехвърлено на друг съдия по време на процеса, воден от жалбоподателката, наистина будят безпокойство. Това безпокойство не произтича пряко от изявленията на жалбоподателката в медиите за случилото се, тъй като нейната версия е оспорвана и в сегашния контекст не може да се даде предпочитание. Безпокойството възниква в резултат на установеното в доклада, изготвен от независимия съдия след жалбата на жалбоподателката относно споменатите обстоятелства.

Трябва да се отбележи, че след 23 юли 2003 г., когато делото е възложено на друг съдия, жалбоподателката е заседавала като съдия по няколко други наказателни дела до края на октомври 2003 г., когато по нейно искане е била освободена от съдийските си задължения, тъй като се е кандидатирила на общите избори за Държавната дума на Руската федерация на 7 декември 2003 г. Едва в началото на декември 2003 г., в контекста на предизборната кампания и повече от четири месеца след прехвърлянето на делото на Зайцев, жалбоподателката дава интервюта, съдържащи оспорваните твърдения, с които тя атакува националната правна система; и в деня на последните две интервюта на 4 декември 2003 г. тя подава жалба във ВКС, че председателят на Московския градски съд незаконно е оказвала натиск върху нея, за да я отклони от надлежното изпълнение на съдийските задължения. Имало е значително забавяне, но съм готов да приема, че от това не следва нещо значимо.

По-нататък трябва да се отбележи, че по чл. 6.2. от Наказателно-процесуалния кодекс на Руската федерация председателите на съдилищата освен съдийските си функции имат и административни задължения. Те отговарят за организацията на работата на съда и за разпределянето на делата между съдиите. Така е според чл. 242 на същия кодекс, който изрично посочва нещо, което по принцип се разбира от само себе си, а именно — че едно дело трябва да се разглежда от един и същи съдия, освен ако той повече не може да участва в разглеждането на делото. Както изглежда, в правомощията на председателя на Московския градски съд, дадени от чл. 6.2., е било при спешни случаи да из земе делото от жалбоподателката. Първоначално това е станало под претекст, че ако делото е било оставено при жалбоподателката, е щяло да настъпи неприемливо забавяне. Но покъсно нещата се променят. В доклада, изготвен от разследващия съдия, като мотив на председателя на съда е посочено: „не е била в състояние да води разследването на делото, процедурните действия били непоследователни, [тя действала] в разрез с принципите на състезателния съдебен процес и равенството на средствата за защита, изразила правно становище по висящо наказателно дело и се опитала да получи съвет по делото от председателя на съда и предвид наличието на конфиденциални доклади от свързани с председателя на Московския градски съд институции по отношение на съдия Кудешкина във връзка с разследването на делото на Зайцев и други наказателни дела“.

Не бе показано, че при тълкуване на споменатия чл. 6.2. националните съдилища признават, че председателите на съдилищата имат такива широки правомощия да се справят административно с неща, които съвсем очевидно са въпроси от правен характер, и то би било изумително, ако го признаеха. Това, което е най-тревно, е доверието в „...конфиденциалните доклади от свързани с председателя на Московския градски съд институции по отношение на съдия Кудешкина...“ като мотив за отстраняването на съдията от делото. У разследващия съдия, изглежда, не се пораждаат мисли, че такива мотиви повдигат всякакви въпроси, и той не ги свързва с версията на жалбоподателката за събитията, които до известна степен са потвърдени от писмените показания на съдебните заседатели и съдебния секретар, поне по отношение на това как са се развивали тези събития.

Заключението му, че няма достатъчно доказателства в подкрепа на твърденията на жалбоподателката просто защото са отречени от лицето, срещу което са направени, не може да се приеме за задоволително.

Предвид всичко това и в светлината на доклада на разследващия съдия, който оставя място за многобройни сценарии, правото на жалбоподателката на свобода на словото придобива особено значение. Дотолкова бих приел. И въпреки че на мен ми се струва, че съдията повече от който и да било друг не бива да прави обществено достойствие въпрос, който е в процес на разглеждане — а той е бил такъв в дадения случай — или преди да подаде жалба в съответните компетентни органи, като остави време и за техния отговор — което жалбоподателката не е направила — бих могъл да размисля върху вероятността да отстъпя предвид очевидното мнозинство в подкрепа на тезата, че съдията си запазва правото веднага да направи даден въпрос обществено достойствие при презумпцията за изключителни обстоятелства.

Най-важният аспект на това дело е, че изявленията на жалбоподателката не са ограничени до процеса срещу Зайцев. Жалбоподателката засяга пряко, и то конкретно, поширок проблем в националната правосъдна система. Като се основава на многогодишния си опит в Московския градски съд, тя категорично твърди, че се съмнява в съществуването на независими съдилища в Москва. Тя поддържа, дефинитивно и без да посочва други случаи, че московските съдилища — както свързаните с гражданското, така и с наказателното правораздаване, системно

се използват като инструменти за търговска, политическа или лична манипулация; тя говори за грубо манипулиране на съдиите, за възмутителни скандали и съществуване на корупция в московските съдилища; прави извода, че ако всички съдии мълчат, страната може да се превърне в страна на „юридическо беззаконие“. Като ги чета, разбирам, че изявленията предполагат, че тя знае конкретни случаи, доказващи това, което тя описва като въпрос за степенуване на проблема. Но тя не прави никакви опити да приведе доводи за тези факти, преди да изрази оценъчно съждение за степента и сериозността на положението, което се обобщава от нея така: „никой не може да бъде сигурен, че неговото дело — било то гражданско, наказателно или административно — ще бъде решено по закон, а не така, че да се угоди на някого...“. Това са изключително силни думи, изречени от съдия, и не би трябвало да се изричат, ако съдията не може да ги подкрепи с доказателства, най-малко по отношение на техния смисъл.

По-голямата част от решението е съсредоточено върху случая със Зайцев, а по мое мнение не се обръща достатъчно внимание на изявленията на жалбоподателката относно твърдения от нея по-широк проблем, създаден от маса подобни случаи, за които случаят Зайцев е само един пример. Всъщност тя настоява, че подобно широко разпространено и системно поведение е в основата на нейните заключения, че е невъзможно обикновеният гражданин да получи правосъдие в московските съдилища. Освен това дотолкова, доколкото по-голямата част от решението се позовава, общо взето, на твърденията на жалбоподателката, не мога да се съглася, че тези твърдения по същество са оценъчни съждения, макар и да приемам гъвкавостта на практиката на Съда по този въпрос.

Ако в действителност жалбоподателката е знаела други факти освен тези по случая Зайцев, които свидетелстват, че съдебната корупция е толкова необузdana и съдиите са наистина толкова подчинени на задкулисни споразумения, жалбоподателката би трябвало да бъде по-конкретна в своите твърдения. В противен случай тя заклеява всеки съдия, работещ в московските съдилища, или като доброволен съучастник, или като безпомощна жертва на корумпираната съдебна система и нехае за съдиите, които също като нея биха могли да претендират, че са безупречни. Накратко, тя безразборно осъжда всички съдии, подронвайки по този начин цялата съдебна система. Случаят със Зайцев сам по себе си не би могъл да породи изявления с такова огромно значение.

Следва да се напомни, че това, което съдията казва публично, може да има значително влияние, тъй като обикновено хората считат мнението на съдията за балансирано и подкрепено с доказателства, докато например всеобщо е разбирането, че журналист, който се възприема като пазител на обществения интерес, може понякога да бъде провокативен или склонен да преувеличава и на него му се позволява по-голяма волност. По времето, когато оспорваните изявления са били направени, съдийските правомощия на жалбоподателката са били временно прекратени, за да се даде възможност да води предизборната си кампания. Следователно тя е могла да се изразява много по-свободно. Но и тогава тя си остава съдия. И тогава е била обвързана със Закона „За статута на съдиите“ и е трябвало да се съобразява с Кодекса на честта на съдията, независимо от това дали той е имал правно действие, или не. Затова речта е трябвало да бъде омекотена поради задължението за опазване на професионалната тайна. Вместо това тя е стигнала до неприемлива крайност. По мое мнение е било основателно националните органи да сметнат, както са и направили, че „действията на съдия Кудешкина са подронили честта и достойнството на съдията, дискредитирали са авторитета на правосъдието [и] значително са увредили престижа на съдийската професия, което представлява дисциплинарно нарушение“. В допълнение на това при тези обстоятелства дисциплинарното наказание, наложено на жалбоподателката, по мое мнение не е несъразмерно.

И едно последно нещо. Жалбоподателката се оплаква от процесуални нарушения, допуснати при разглеждане на иска ѝ за съдебен контрол. По мое мнение жалбата не означава нищо. Макар и с известно закъснение, съдия от Върховния съд е посочил, че правилата за подсъдността не позволяват прераждането на съдебния контрол по нейния случай от Московския градски съд в друг съд. Във всички случаи участието на Московския градски съд не би могло да окаже решаващо въздействие върху изхода на съдебното дело като цяло, при положение че констатациите по същество и окончателното преразглеждане на наказанието се извършват от органи, чиято непристрастност не се поставя под съмнение.